

Asia: VN/23407/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Muusikkojen liitto lausuu aikuiskoulutustuen ja vuorotteluvapaajärjestelmän lakkauttamissuunnitelmista seuraavan:

1 Aikuiskoulutustuki

Muusikkojen liitto ei kannata hallituksen esitystä lakkauttaa aikuiskoulutustuki, koska lakkauttaminen hankaloittaa opiskelua, osaamisen kehittämistä ja koulutustason nostoa työelämässä, vaikeuttaa alan vaihtoa ja heikentää työssä jaksamista.

1.1 Aikuiskoulutustuki vahvistaa työuria ja pidentää niiden kestoja

Aikuiskoulutustukea käyttää vuodessa noin 30 000 työkäistä osaamisen täydentämiseen, uranvaihtoon ja koulutustason kohottamiseen. Tämä on tarpeen, koska työurat liittyvät aiempaa harvemmin tiettyyn tehtäväkuvaan tai yksittäisen alan tai työnantajan työtehtäviin. Toisen asteen ammattitutkinnon suorittaneille on tavanomaista hakeutua jatko-opintoihin vasta työuran aikana. Heille aikuiskoulutustuki on tarjonnut mahdollisuuden suorittaa korkeakoulututkinto. Tämä on mahdollistanut etenemisen asiantuntija- ja esihenkilötehtäviin, joihin vaaditaan vähintään alempi korkeakoulututkinto.

Myös työelämään vaikuttavat trendit kuten globalisaatio, automatisaatio ja digitalisaatio, vihreä siirtymä ja tekoäly asettavat uusia osaamisvaatimuksia. Jatkuvaan oppimiseen panostaminen on parantanut osaavan työvoiman saatavuutta.

Aikuiskoulutustuki ylläpitää työkykyä. Työllisyysrahaston keväällä 2023 tekemässä kyselyssä suosituimmat syyt hakea aikuiskoulutustukea olivat alanvaihdon harkitseminen ja kuormitus nykyisessä työssä. Toisin sanoen hakijoiden joukossa korostuu oma-aloitteinen hakeutuminen aloille, joilla on paremmat edellytykset pysyä työelämässä ja työkykyisenä.

Aikuiskoulutustukea on käytetty erityisesti aloilla joilla on työvoimapulaa. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen olisi omiaan pahentamaan tällaisten alojen työvoimapulaa. Tätä ei ole esityksessä huomioitu, vaikka sillä on merkittäviä vaikutuksia muualle yhteiskuntaan ja julkiseen talouteen.

1.2 Tuki on rahoitettu työmarkkinoiden voimin

Esitysluonnoksen mukaan aikuiskoulutustuen lakkauttaminen vähentää julkisen sektorin taloudellista vastuuta kohderyhmän toimeentulosta opintojen aikana, koska vaihtoehtoinen tukimuoto eli opintotuki on matalampi ja lainapainotteisempi. Jos päättyisi vähentämään työaikaa aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta huolimatta, lakkauttaminen siirtäisi vastuuta opintojen aikaisesta toimeentulosta opiskelijalle itselleen ja mahdollisesti perheenjäsenille ja työnantajalle.

Vuoden 2017 jälkeen palkansaajan aikuiskoulutustukea ei ole rahoitettu valtion varoista vaan työttömyysvakuutusmaksuista, joita maksavat työntekijät ja työnantajat. On epäselvää, miten esityksessä on tästä huolimatta päädytty 175 miljoonan euron vahvistavaan vaikutukseen nimenomaan julkiselle taloudelle.

Aikuiskoulutustuen lakkauttamisesitystä perustellaan myös sillä, että lakkauttaminen vähentää opintoihin hakeutumista, jolloin vapautuu opiskelupaikkoja nuoremmille ja vähemmän koulutetuille. Aikuiskoulutustukea saavat ovat kuitenkin usein eri hakijakiintiössä kuin ensikertalaiset, jolloin he eivät syrjäytä näitä.

1.3 Siirtymäsäännöksen tiukka aikataulu

Esitysluonnoksen mukaan laki aikuiskoulutusetuuksista kumotaan, ja sen jälkeen alkaisi siirtymäaika arvion mukaan 1.6.2024, jolloin sovellettaisiin aikuiskoulutusetuuksista annettua lakia niin että tukea voitaisiin myöntää ja maksaa, jos sekä tukioikeus että opinnot alkaisivat viimeistään 31.7.2024. Kireä aikataulu jättää liian vähän reagointiaikaa työntekijöille, joiden lähisuunnitelmissa on ollut opiskelu aikuiskoulutustuella. Käytännössä esimerkiksi kevään 2024 yhteishaussa hakevat eivät voi enää saada aikuiskoulutustukea, kun monet tutkintokoulutukset alkavat vasta 31.7.2024 jälkeen.

1.4 Vaihtoehtoisten tukimuotojen epärealistisuus

Esitysluonnoksen kohdassa 5.1 sanotaan käsiteltävän vaihtoehtoisia malleja aikuiskoulutustuelle, mutta tämä ei pidä paikkaansa. Kohdassa 4.2.1.1 todetaan mahdollisuus hakea opintotukea ja opiskella työttömyysturvalla. Kumpaakaan näistä etuuksista ei kuitenkaan ole suunniteltu aikuisopiskelijoille ja ne soveltuvat huonosti heille. Opintotuki todetaan suunnitellun perusasteen jälkeisen opiskelun aikaista toimeentuloa turvaavaksi järjestelmäksi eikä sitä voi saada esimerkiksi avoimen korkeakoulun opintoihin, toisin kuin aikuiskoulutustukea. Opintotuen taso on lisäksi huomattavasti matalampi kuin aikuiskoulutustuen.

Työttömyysturvalla opiskelu edellyttää työttömyyttä. Työmarkkinoiden toimivuuden ja julkisen talouden kannalta järkevämpi vaihtoehto olisi opiskella työn ohessa. Tämän mahdollistaa aikuiskoulutustuki muttei työttömyysturva.

Työttömyysturvan turvin opiskelu perustuu lisäksi työ- ja elinkeinotoimiston harkintaan, jossa otetaan huomioon muun muassa työnhakijan yksilöllinen koulutustarve ja opiskelun tukemisen tai työvoimakoulutuksen tarkoituksenmukaisuus. Opiskelun tulee työ- ja elinkeinotoimiston arvion mukaan parantaa olennaisesti työnhakijan mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille. Tukimuoto on siis olennaisesti arvaamattomampi ja jäykempi hakijan näkökulmasta. Lisäksi siirtyä aikuiskoulutustuesta työttömyysturvalla opiskeluun kasvattaisi viranomaisen työmäärää ja siten julkisia menoja.

Kaikilla työnantajilla ei ole mahdollisuutta rahoittaa omin voimin työntekijöiden opiskelua tarvittavassa määrin. Tämä asettaa työnantajat eriarvoiseen asemaan ja voi pahentaa työvoimapulaa.

1.5 Vaikutusarvioinnin puutteet

Esityksen mukaan aikuiskoulutustuen lakkauttaminen voi hidastaa valmistumista, minkä vaikutukset työmarkkinoihin, työllisyyteen ja julkiseen talouteen ovat esityksen mukaan epäselvät mutta todennäköisesti vähäiset. Viimemainittua on aihetta epäillä Työllisyysrahaston vuonna 2023 tekemän tuensaajakyselyn perusteella ja siksi, että vaihtoehtoiset tukimuodot eivät ole realistisia.

Esitysluonnoksen mukaan aikuiskoulutustuen lakkauttamisella voi olla vaikutuksia osaamistason nostamisen edellytyksiin ja keinoihin erityisesti työnantajilla, jotka ovat perustaneet henkilöstön jatko- ja täydennyskoulutuksen aikuiskoulutustuella tuettuihin opintovapaisiin. Näyttää siltä, että aikuiskoulutustuen lakkauttaminen huonontaisi erityisesti naisvaltaisilla aloilla työskentelevien kouluttautumismahdollisuuksia, mutta esityksestä puuttuu sukupuolivaikutusten arviointi.

2 Vuorotteluvapaajärjestelmä

Muusikkojen liitto ei kannata vuorotteluvapaajärjestelmän lakkauttamista.

Esitysluonnoksessa tehty tarkastelu ei perustu ajankohtaiseen tutkimukseen. Tutkimus vuorotteluvapaan työllisyysvaikutuksia on vuodelta 2009, ja kohderyhmä on 1996–2003 vuorotteluvapaalla tai sijaisena olleet. Vapaan ehdot ja pituus ovat sen jälkeen muuttuneet moneen kertaan.

Positiiviset vaikutukset vuorotteluvapaan sijaisten työllisyyteen ovat selvät. Vuorotteluvapaasijaisuus nopeuttaa sijaisten työllistymistä ja jättää työllisyyden korkeammalle tasolle myös pidemmällä aikavälillä.

Vuorotteluvapaajärjestelmä on tukenut työhistoriavaatimuksen vuoksi erityisesti vanhempien ikäluokkien työssä jaksamista sekä nuorten ja vanhempien naisten työllistymistä. Lähes 80 % vuorottelukorvauksen saajista oli yli 50-vuotiaita. Naisten osuus vuorottelukorvausta saaneista oli 68 % ja vuorottelusijaisista 65 %. Vuorotteluvapaajärjestelmän lakkauttaminen osuu erityisesti naisiin.

Vuorotteluvapaan lakkauttamista perustellaan julkisen talouden tasapainottamisella. Työllisyysvaikutukset ovat esityksenkin mukaan todennäköisesti maltilliset eikä säästöillä ole merkittävää vaikutusta julkiseen talouteen. Sen sijaan vuorotteluvapaalla on monia yksilön ja lähipiirin hyvinvointia tukevia vaikutuksia. Vuorotteluvapaata käyttäneet kertovat sen parantaneen henkistä ja fyysistä hyvinvointia, työmotivaatiota ja suhdetta perheenjäseniin. Näistä on mitattavaa kansantaloudellista hyötyä, jota esitysluonnoksessa mittarina käytetyt sairauspoissaolopäivät eivät yksin kuvaa.

Vänttinen Ahti
Suomen Muusikkojen Liitto ry